

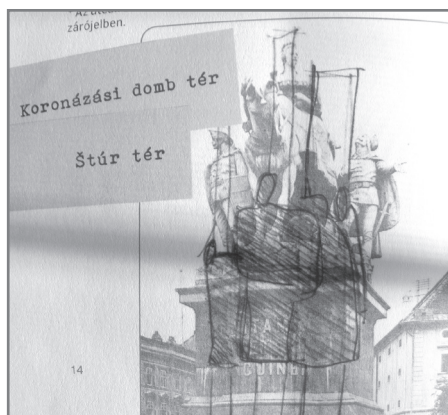
HÁROM KÖNYV A POZSONYI KIFLI POLGÁRI TÁRSULÁS KIADÁSÁBAN (2017; 2018)

Takács Géza: Pozsonyi mesék nem csak pozsonyi gyermekeknek

FORGÁCS PÉTER: FADRUSZ

Én nem tudtam, ki az a Fadrusz János. Bár ez így nem pontos. Mátyás-szobrát láttam Kolozsváron, a neve is előkerült olykor-olykor, de valamiért, talán a furcsa összhangzások miatt, nem volt bennem időhöz, korszakhoz kötve, vagy pontosabban, ha olykor mégis, el-eloldódott onnan, még mintha a Kolozsvári testvérek kortársának is sejtettem volna őt, bár azért a Mátyás előtti idők miatt mégsem, de valahogy a kultikus lovas szobrok, meg Kolozsvár kis-sé összekeveredtek a fejemben, meg a Fadrusz név is mintha latinból jött volna. Mindenesetre iskolában nem tanították, művészettörténetet másutt nem tanultam, s valahogy Fadrusz nem akart lecövekelni se Liszt tájékán, se a Millennium korszakában, meg egyáltalán Pozsonyban.

Hogy mindez megváltozzék, ahhoz egy pozsonyi gyermekkönyv segített hozzá. Forgács Péter egy pozsonyi hatodikos fiú, Takács Dani nyári szellemi kalandjaként írt egy kedves, vidám, okos, szépen illusztrált Fadrusz-könyvet. Egy fordulatos ifjúsági elbeszélést, útra csábító kalauzt arról, hogy miért is kell, miért is érdemes Pozsonyba (vissza)menni (ha már az ember járt a kolozsvári főtéren), hogy ott mint

turista vagy mint pozsonyi, egy német anyanyelvű, német származású, de saját elhatározásából magyarrá vált szobrász szülővárosával és pozsonyi élete emlékeivel, helyszíneivel megismerkedhessék. (S ha ezzel próbát tesz, többet ne eressze el Pozsony, vagyis Bratislava, illetve Pressburg.)

Remek könyv, annak a polgári társulásnak a szellemében íródott, amelyik célul tűzte ki a hetedik pozsonyi békét, mely ezúttal nem hadviselő felek, hanem kultúrák között köttetik, lépésről lépésre.

Fadruszról *szelíd* magyar gyermekkönyvet írni még egy magyar–szlovák–német kulturális egyesülettel a háttérben is szinte lehetetlen vállalkozásnak tűnhet, hiszen némely szobrának a története mintha a gyötrelmes 20 századi magyar történetet

foglalná össze. A szobrász első nagy monumentális alkotását, Mária Terézia-émlék-művét a cseh és szlovák legionisták ledöntötték, a hatalmas carrarai márványszobor alakjai ezer darabra törtek (és kelték újra faragva új életre). Nemrégiben próbálkoztak kicsinyített bronz változatának újrafelállításával, több pozsonyi helyszínen is, heves vitáktól kísérve. A szobrot, ha csak jelképesen is, újra és újra ledöntik, de az emlékezet újra és újra felállítja. Mint ahogy ez a könyv is, a maga módján. Ez a mód valami olyasmi, mintha a valahai pozsonyi polgári szellem lenne, de aminek az elvesztése miatt azóta sem került próbára sor; mi is volna, lehetséges volna-e ez a gondolkodásmód, értékrend, habitus, nyelvhasználat Pozsony, Kassa, Munkács, Kolozsvár és Nagyvárad nélkül. Meglehet – ez a gyermekkönyv erre tanított, a kiadó egyesület tevékenysége erre ad esélyt –, hogy mégis éppen majd tőlük kell megtanulnunk, megértenünk, az elveszett városoktól, azok mégsem elveszett polgáraitól, hogy nem lehetetlen?

Fadrusz történetét kutatja a könyv hőse, egy pozsonyi magyar család mindennapi jeleneteit is felvillantva, a városban biciklizve, könyveket bújva, interneten böngészve. Társául szegődik a Fadrusz-dossier összeállításában Karim nevű barátja, tunéziai apa és felvidéki magyar anya gyermeke. Szó esik közben arról is, hogyan lehet szerelembe esni Hraško Cyntivel.

Fadrusz, a zsellérfiú, aki tehetségének és elszántságának, valamint nagyvonalú támogatóinak köszönhetően bukducsoló kisdíákából, lakatosinasból nagy szobrász-szá vált, s Pozsony és Kolozsvár főterei (is) hirdették dicsőségét, sajnos egyúttal a ma-

gyar illúziók nagy művésze. A Millennium nagyszabású történet, páratlan építményekkel, emlékművekkel, és aki ezek alkotói közé tartozhatott, aki ezen alkotások ragyogásában élt, nem hihette, hogy ez az örök magyar királyság légvárának a csalfa fénye is egyúttal.

A Pozsonyi Kifli Polgári Társulás profán nevet választott magának, nem királyságról ábrándozik, de hűségesen őrzi az emlékeket az egykori koronázó

városról, s egyúttal élhető szellemi otthont szeretne Pozsonyban a magyaroknak. Szlovákok közt. Szlovákoknak a magyar múlttal és jellel. Az egykori német többségű, egykor jelentős zsidó közösséggel is bíró városban. És emlékeztetni, csalogatni szeretne ezzel a könyvvel diákokat, bárhol is éljenek a földkereken, ha olvasnak magyarul vagy szlovákul. (Mert a sorozat kötetei egyszerre jelennek meg mindkét nyelven.) S mielőtt indulnának, kérjenek kódot a kiadótól, mert Dani és Karim

elkészített egy útvonal-kereső játékot Fadrusz életének pozsonyi helyszíneivel. Okostelefonnal elérhető GPS-koordináták igazítják útba a kalandra vállalkozókat. Hajrá!

Én meg nagyon

köszönöm, hogy alkalmi Fadruszt kutatóvá változtam át néhány estére (pl. a társulat honlapján Hornyák István kitűnő írásai segítségével), s így hát végtére is Pozsony virtuális látogatójává.

Fadrusz szobrainak a kalandos története persze korántsem ért véget. Pozsonyi Petőfi-szobrának a kardját újra és újra letöri egy haragosa vagy irigye. Interneten eljutottam Tiszadobra, ahol a felújított Andrássy-kastély parkjának közepén Leányszöktetés című szobra áll, elég csúnyán

ez a mód valami olyasmi,
mintha a valahai pozsonyi
polgári szellem lenne

én meg nagyon köszönöm,
hogy alkalmi Fadruszt
kutatóvá változtam át
néhány estére

helybenhagyva (hogy aztán a kastélyt kirabló falu népe volt a tettes, az orosz katonák vagy a gyermekváros lakói, az most már mindegy), nem tudni, miért is maradt ki a felújításból.

„Fadrusz mellszobra több mint 30 évig állt a [pozsonyi] rakparton. »Végignézte« »gyermeke«, a Mária Terézia-emlékmű elpusztítását, majd néhány év múlva már Milan Rastislav Štefánik szobrát »láthatta« annak helyén. A második világháború után eltávolították. 1959 óta a Pozsonyi Városi Galéria raktárában pihen. Vajon visszajuthat-e az eredeti helyére?»

Nyilván nem, de talán valahol lesz majd helye végül a szülővárosában. Talán épp a Pozsonyi Kifli Polgári Társulat tagjai igyekezetének köszönhetően.

KACSINETZ KRISZTIÁN: BATKA, A POZSONYI MUZSIKAMESTER

Ezt a könyvet nem kevésbé jó kézbe fogni, mint Forgács Péter könyvét. A sorozat kötetének mintha tartásuk lenne, nem toladóak, mégis színesek, érdekesek. Nem hiszem ugyan, hogy pozsonyi sajátosságai lennének, de általuk mintha valami pozsonyi sajátosság született volna. Nyilvánvaló az összetartozásuk és nyilvánvaló az egyéniségük. (Szabó Réka illusztrálta a Fadrusz-kötetet, a cseh származású Batka Jánosról szólót Gyenes Gábor. A sorozatszerkesztő Bolemant Éva.)

A kötet szerzője azt nyilatkozta, először nem tudta, miként lehet gyermekek számára érdekesen írni egy zenekedvelő levéltárossal. Még ha kapcsolatban is állt kora nagy zenészeivel, ha levelezett is velük

(Brahms, Liszt, Johann Strauss, Wagner, Bartók, Kodály), szervezte is a koncertjeiket vagy épp kritikát írt azokról, ha páratlan hagyatékkal gazdagította is városát, ha Fadrusz tehetségének felfedezője és a fiatal művész támogatója is volt. Így hát mesével fűszerezte a muzsikamester cseppet sem kalandosnak, inkább kissé száraznak, kissé komolynak tűnő életét. A könyvben Batka legjobb barátja egy éneklő kutya lesz, és mindenki látni akarja vilámokat szóró elektromos zongoráját.

Nem tetszett a könyv, attól félek, hogy a gyerekek, ha élvezik a szerző ötleteit, mondjuk pl. a

pozsonyi cselló- és orgonaházakat, ha nem találják őket az interneten, márpedig jó esetben keresni fogják, akkor csalódtok lesznek, mint ahogy akkor is, ha nem hallgathatják meg Liszttől az Oroszlán-sonátát, és még inkább, ha kiderül, hogy Liszt egyáltalán nem szelídített meg a játékkal

nem szelídített meg a játékkal semmiféle elszabadult fenevadat

semmiféle elszabadult fenevadat. Nem tudtam ezeket a fiktív elemeket metaforaként olvasni. A szerzőnek még tovább kellett volna keresgélnie, hogy kitalálja, mitől lehet érdekes egy szellemekben gazdag élet elbeszélése gyermekek számára. De az is lehet, hogy Batkáról nem nekik kellene írni, hiszen nekik a nagy zeneszerzők sem ismerősek még igazán.

VIERA KAMENICKÁ: POZSONYI ZSIDÓ MESÉK

A kötetet szerzője – a pozsonyi Zsidó Kultúra Múzeuma munkatársa, történész – maga illusztrálta. Az eredeti kiadás szlovákul íródott, Csanda Gábor fordította magyarra. A könyvnek szép íve van, zsidó gyermekek családi estéjével, nagymama meséjével kezdődik, aztán a zsidó vallási ünnepekről, a vallásos zsidó életforma mindennapjairól olvashatunk, megjelenik a mindig jelenbe érő múlt, felidéződik néhány helyi legenda, Mendel, a gazdagoktól adományt gyűjtő, a szegényeknek adományt osztó hátizsákjával, Mojsze Schneider tanító a mézzel édesített betűtanításával, s végül a világ bajnok nehézsúlyú birkózóval, a fasizmussal is harcba szálló Jonas Unreich-hel zárul a történetek sora. Voltaképpen amennyi ebben a könyvben van a zsidó kultúráról, az is elég már annak a megértéséhez és érzékeltetéséhez, hogy milyen páratlan képződményről van szó, amely-

talán a tizenkét évesek (nekik íródott a könyv), akik képesek a zsidó kultúra gazdagságának megértésére, arra is képesek lehetnek, hogy megértsék a holokauszt tragikumát

ben a mindent átító hagyomány, a szigorú szokásrend, a belső szolidaritás, a nagyon szigorú és mégis nagyon szabad nevelés, a tanulás, a tudás tisztelete olyan mély gyökéretű, hogy egy népet nemcsak megtartani tudott, szétszóratása ellenére, hanem felemelni is.

Van egy fél mondat azonban, amivel nagyon nehezen tudok megbirkózni, s mintha nekem valahogy az egész könyvet zárójelbe tenné: „A pozsonyi gettó már megszűnt. Akik ott éltek, szanaszét rebbentek a világban...” Talán a tizenkét évesek (nekik íródott a könyv), akik képesek a zsidó kultúra gazdagságának megértésére, arra is képesek lehetnek, hogy megértsék a holokauszt tragikumát. Amikor ez a könyv megjelent, már egy éve emléktáblája van a pozsonyi Főállomáson a holokauszt gyermekáldozatainak. A 12 évesek pedig tudnak olvasni és kérdezni. (Az is lehet, hogy az lesz az igazi elbeszélés – talán erre gondolhatott Viera Kamenická –, amit majd a pozsonyi zsidók valódi sorsáról érdeklődő gyermek olvasóknak válaszolnak a szüleik és a tanáraik.)